

А. В. Смітюх
д.ю.н., проф.

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Першим актом корпоративного права України став прийнятий 19 вересня 1991 р. Закон України «Про господарські товариства». З моменту прийняття і до набуття чинності Цивільним та Господарським кодексами України 1 січня 2004 р. цей Закон охоплював усі аспекти корпоративних правовідносин у господарських товариствах, утім на даний момент структура чинного корпоративного законодавства України характеризується певною строкатістю, яка знаходить свій вияв у співіснуванні цілої низки нормативно-правових актів, а саме: Закону України «Про господарські товариства» 1991 р., норми якого застосовуються на даний момент лише до повних та командитних товариств і майже повністю дублюються положеннями ЦК України, Закону України «Про акціонерні товариства» 2008 р., присвяченого АТ, Законів України «Про холдингові компанії в Україні» 2006 р., та «Про інститути спільного інвестування», що визначають засади діяльності таких специфічних категорій АТ, як холдинги та корпоративні інвестиційні фонди, Закону України «Про

товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» 2018 р., покликаного повністю врегулювати усі аспекти діяльності ТОВ і ТДВ, ЦК України 2004 р., який встановлює певні загальні норми для підприємницьких та господарських товариств, містить окремі положення щодо АТ, та, як зазначалося вище – норми щодо повних та командитних товариств, які майже в усьому дублюють положення Закону України «Про господарські товариства» 1991 р. та ГК України 2004 р., що містить нечисленні, але дуже важливі для корпоративного права положення, серед іншого – визначення корпоративних прав.

Схожим чином норми про виробничі кооперативи розпорошені між ЦК України, ГК України та Законом України «Про кооперацію».

Нарешті, особливості діяльності корпоративних господарських організацій з державною часткою визначені Законом України «Про управління об'єктами права державної власності» 2006 р.

Нашарування нормативних конструкцій різних часів вимагає при правозастосуванні постійного системного тлумачення, виявлення загальних та спеціальних норм з одночасним співставленням пізніших та більш ранніх за часом прийняття нормативних актів, при цьому «загальна частина» корпоративного права покриває лише невелику частину усіх необхідних питань.

Іноземний досвід свідчить про те, що норми корпоративного права можуть бути або розпорошені між декількома актами, присвяченими окремим видам господарських товариств (як це має місце зараз в Україні, а також у багатьох пострадянських країнах, Німеччині, Австрії), або містяться в єдиному кодифікованому акті, яким виявляється:

- Господарський (економічний, комерційний) кодекс (Франція, Естонія, Туреччина);
- Цивільний кодекс (Нідерланди, Італія);
- окремий кодифікований акт корпоративного права (Бельгія, Польща, Чехія).

Слід відзначити, що кодифікація корпоративного права є очевидною тенденцією: якщо у Німеччині та Австрії закони присвячені окремим видам господарських товариств приймалися протягом першої половини – середини ХХ сторіччя, переважна більшість зазначених вище кодифікованих актів було прийнято значно пізніше: Цивільний кодекс Нідерландів – у 1992 р. [1], Господарський кодекс Естонії – у 1995 р. [2], Кодекс господарських товариств Польщі – у 2000 р. [3], Господарський кодекс Туреччини – у 2011 р. [4], Закон Чехії про комерційні корпорації – у 2012 р. [5], Господарський кодекс Франції – у 2013 р. [6], і, нарешті Кодекс компаній та об'єднань Бельгії – у 2019 р. [7].

Що стосується окремих кодифікованих актів корпоративного права, то вони співіснують у Чехії та Польщі – з Цивільними кодексами відповідних

країн, а у Бельгії – також з Кодексом господарського (економічного) права. Фактично ці кодифіковані акти корпоративного права відтворюють первинний підхід вітчизняного законодавця до врегулювання корпоративних правовідносин, втілений колись у Законі України «Про господарські товариства», але на більш високому рівні юридичної техніки (зокрема, у Чехії та Бельгії ці акти регулюють не лише господарські товариства, але також і кооперативи).

Видається, що вітчизняний законодавець обрав невірну стратегію, коли замість того, щоб розвивати положення Закону України «Про господарські товариства» та виводити їх на новий рівень правового регулювання, розпорошив, кінець кінцем, норми корпоративного права між двома кодексами та цілою низкою спеціальних законів, що обумовило певну ерозію корпоративного права.

Зведення норм корпоративного права до одного кодифікованого акту дозволить закріпити досить об'ємну загальну частину, забезпечити реалізацію єдиного концептуального підходу до врегулювання корпоративних правовідносин у всіх суб'єктах корпоративної природи, значно полегшить правозастосування і може підвищити позиції України у міжнародних рейтингах.

При цьому як свідчить час прийняття наведених вище актів іноземного законодавства, останнім часом такими кодифікованими актами є або господарські (економічні, комерційні) кодекси, або окремі кодифіковані акти корпоративного права. Це видається виправданим також і з огляду на необхідність закріплення норм щодо особливостей діяльності відповідних суб'єктів з державною часткою.

Отже, можна зробити висновок про те, що українському законодавцю варто включити усі норми корпоративного права до певного кодифікованого акту, яким може бути окремий кодифікований акт корпоративного права, Господарський кодекс України, або, у разі, якщо такий окремий кодифікований акт корпоративного права не буде прийнятий, а Господарський кодекс України виявиться скасованим – то до Цивільного кодексу України.

Список використаної літератури

1. Civil Code of Netherlands. URL: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm> (дата звернення: 12.11.2019).
2. Commercial Code of Estonia dd. 15.02.1995. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522062017003/consolide> (дата звернення: 12.11.2019).
3. Kodeks spółek handlowych: Ustawa z dnia 15 września 2000 r. № 94 poz. 1037. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000941037> (дата звернення: 12.11.2019).
4. Türk Ticaret Kanunu. kabul tarihi 13.01.2011. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm> (дата звернення: 12.11.2019).

5. Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) ze dne 25 ledna 2012. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-90> (дата звернення: 12.11.2019).
6. Commercial code of France, as of 1st July 2013. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/Media/Traductions/English-en/code_commerce_part_L_EN_20130701 (дата звернення: 12.11.2019).
7. Code des sociétés et des associations. 23 MARS 2019. URL: <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/2019/03/23/2019A40586/justel> (дата звернення: 12.11.2019).